

Hæc D. Thomæ interpretatio planè etiam consonat cum illis verbis Apostoli, quæ habentur cap. 1, v. 45: *Volui prius venire ad vos, ut secundam gratiam haberetis, et per vos transire in Macedoniam, et iterum à Macedoniâ venire ad vos*; etenim hæc verba clarè insinuant secundum et tertium adventum Apostoli fuisse in voluntate et præparatione, licet secundus propter impedimentum non fuerit in executione. Nec refert quòd cap. 13, v. 1, dicat: *Ecce tertio hoc venio ad vos, quia tertiò idem denotat ac venire propono, seu conor*; et sic non actum perfectum, sed inchoatum significat, quemadmodum illud ad Rom. 2, v. 4: *Benignitas Dei ad penitentiam te adducit*, id est, adnecere conatur.

Petes de quâ fide loquatur Apostolus cap. 13, v. 3, dicens: *Vosmetipsos tentate, seu explore, si estis in fide; ipsi vos probate.* — Resp. quòd non videatur loqui de fide quæ omnibus Christianis est communis, et à charitate separari potest, primò, quia scire poterant Corinthii sine novâ probatione se talem fidem habere; siquidem, ut testatur S. P. Aug., lib. 45 de Trinit. cap. 1, fideles habent certissimam scientiam fidei quæ in ipsis est. Et D. Thomas in hunc Pauli

locum scribens, affirmat nos scire quòd teneamus fidem quam Ecclesia catholica ac docet tenet. Item 1-2, q. 142, a. 5, ad 2: *Quiaquis, inquit, habet fidem, certus est se eam habere*; secundò, quia per hujusmodi fidem non continuo Christus in nobis est: nam, juxta consuetam Scripturæ phrasim, Christus tantum in eis esse dicitur, qui habent fidem vivam, quæ conjuncta est cum charitate habituali et gratiâ sanctificante. Quocirca vel de fide quæ per dilectionem operatur loquitur Apostolus; hæc enim ut humanâ quâdam et conjecturali certitudine quisque se habere sciat, explorare ac probare seipsum debet ex bonis operibus et exercitio virtutum. Qui sensus satis congrui scopo Apostoli; reprehendit enim hic Corinthios non de infidelitate, sed de malis operibus. Vel certè, secundum multorum expositionem, loquitur de fide miraculorum efficaci, et cum dono prophetiæ ac linguarum conjunctâ; quæ fides signum esse solet Christi habitantis in eo fideiolum cæm, in quo ipsa viget. Sic enim et alibi gratiam miraculorum Apostolus assumit tanquam signum accepti Spiritûs sancti, ut ad Galat. 3, cum v. 5 ait: *Qui ergo tribuit vobis Spiritum, et operatur virtutes in vobis.*

IN EPISTOLAM AD GALATAS Dilucidatio.

QUESTIO PROGENIALIS.

Quâ de causâ scripserit Apostolus ad Galatas.

Resp.: Aliqui pseudoapostoli adhuc judaizantes, Paulo infensi, perturbabant ecclesias quas ipse instituerat, dicentes Paulum non esse ferendum, nec illi ullam fidem adhibendam esse, utpote qui nunquam fuerat discipulus Christi, sed tantum discipulus apostolorum; et quidem talis discipulus, qui ipsorum doctrinam nec intelligebat, nec fideliter referebat. Illi enim videntes quòd cæteri apostoli Judæis adhuc legalia indulgerent, imò quòd cum illis agentes legem adhuc observarent, et quòd Paulus è contrario doceret legis Mosaicæ observantiam esse prorsus irritam et inutilem, putabant doctrinam Pauli à doctrinâ apostolorum esse diversam. His accedebat quòd ipse Petrus, apostolorum princeps, existens Antiochiæ, quæ erat civitas gentilium, non Judæorum, cum illuc venissent aliqui fratres Jerosolymis à Jacobo apostolo missi, à cibis et mensâ gentilium sese de industriâ subtraxisset, quasi facto suo doceret ubique et sine distinctione à cibis lege prohibitis esse abstinendum, tanquam observantia legis Mosaicæ esset simul cum Christi fide necessaria ad salutem. Igitur dicebant illi judaizantes: Magis audiendi sunt Petrus et alii discipuli quàm hic unicuique, non Christi, sed tantum apostolorum discipulus, utpote qui Christum in carne non vidit. Præterea hic solus est, illi verò multi et Ecclesie columna.

His aribus ac calumniis effecerunt ut Galatæ, deposito respectu erga Paulum, crederent verò observantiam legis Mosaicæ esse necessariam ad salutem, ita ut sine illâ fides Christi non sufficeret.

Huc autem periculosissimam doctrinam, fidem Christi evacuanti, et à Galatis nimis avidè susceptæ occurrens Apostolus, hanc scripsit Epistolam, ut doctrinam aofam suam vindicaret, et seductos Galatas ad veram fidem revocaret; atque in hunc finem probat se esse verum Christi apostolum, non minorem quàm alios, seque Christum in carne vidisse; deinde ostendit concordiam suæ doctrinæ cum doctrinâ apostolorum, ex collatione cum ipsis habita. Tum nervosissimè probat articulum justificationis per Christi gratiam et fidem, sine operibus legis Mosaicæ, ejus ceremonias et sacramenta ostendit non fuisse nisi gena elementa, dicitque se Petrum ob suum factum Antiochiæ reprehendisse.

Igitur causa propter quam scribit Apostolus ad Galatas, hæc est, ut intelligant gratiam Dei id secum agere, ut sub lege jam non sint. Cum enim prædicata esset eis Evangelii gratia, non defuerunt quidam ex circumcissione, quamvis Christiani nomine, nondum tamen tenentes ipsam gratiæ beneficium, et adhuc volentes esse sub oneribus legis, quæ Dominus Deus imposerat, non justitie servientibus, sed peccato; justam scilicet legem injustis hominibus dando, ad demonstrandâ peccata eorum, non

alteranda. Non enim auferit peccata nisi gratia Dei, quæ per dilectionem operatur... Talis quidem quæstio est et in Epistolâ ad Romanos. Verumtamen videtur aliquid interesse, quòd ibi contentio nem ipsam dirimit, itemque componit quæ inter eos qui ex Judæis, et eos qui ex gentibus crederant, orta est; cum illi tanquam ex meritis operum legis sibi reddidit Evangelii præmium arbitrentur, quòd præmium incircumcis, tanquam immeritis, nolent dari; illi contra Judæis se præferre gestrent, tanquam intersectoribus Domini. In hac verò Epistolâ ad eos scribit qui jam commoti erant auctoritate illorum qui ex Judæis erant, et ad observationes legis cogebant. Cœperant enim eis credere, tanquam Paulus apostolus non vera prædicasset, quòd eos circumcidi nolisset. Et ideò sic incipit: *Miror quòd tam citò transferimini ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud Evangelium.* Hoc ergo exordio causa questionem breviter insinuat: quoniam et ipsa salutatione, cum se dicit apostolum, non ab hominibus, neque per hominem (quod in nullâ aliâ Epistolâ dixisse invenitur), satis ostendit et illos qui talia persuadebant non esse à Deo, sed ab hominibus, et cæteris apostolis, quantum ad auctoritatem testimonii evangelici pertinet, imparem se haberi non oportere, quandoquidem non ab hominibus neque per hominem, sed per Jesum Christum et Deum Patrem se apostolum noverit. Ita S. P. Aug., in Expositione Epistolæ ad Galatas.

Principalis igitur differentia inter materiam seu scopum hujus Epistolæ et istius ad Romanos hæc est, quòd in Epistolâ ad Romanos doceat gratiam Christi neque Judæis ex meritis operum legis Mosaicæ, neque gentilibus ex meritis operum legis naturæ datam fuisse; adeoque in eâ rejicit tam operam naturæ quàm legis. Galatis verò inculcat legem Mosaicam ceremonialem non esse miscendam Evangelio, imò dicit quòd Christus ipsis nihil prodesset, si eam Evangelio miscerent, aut ad salutem necessariam esse crederent; ac consequenter in hac Epistolâ ex professo tantum rejicit opera legis, ut fidem Christi ac fidei opera stabiliat.

Licet non omninò certum sit, quo tempore hæc Epistola scripta sit, tamen vero similior apparet sententia S. Chrysostomi, qui, Præfat. in Epist. Pauli, asserit eam scriptam esse ante Epistolam ad Romanos, quam anno 58 æræ vulgaris scriptam fuisse supra, suo loco, diximus. Ratio autem est quia Paulus, anno 54, factò Antiochiæ aliquanto tempore, profectus est perambulans ex ordine Galaticam regionem, etc. In hac verò Epistolâ miratur quòd tam citò transferrentur conversi Galatæ ad aliud Evangelium. Quo significatur hanc Epistolam non esse prædicatione factâ Galatis, et horum conversione longè posteriorem.

Dicit quidem Paulus, scribens ad Galatas, cap. 4, v. 13: *Evangelizavi vobis jam pridem, quando, ait, sicut angelum Dei accepistis me, sicut Christum Jesum.*

Sed *jam pridem* non significat necessariò plus quam unum alterumve annum.

Porrò hæc Epistolam scriptam fuisse etiam antè primam ad Corinthios, colligitur ex istius Epistolæ cap. 16, v. 4, ubi Apostolus hortatur Corinthios ut de eleemosynis in sanctos Jerosolymam conferendis, eo se gerant modo quem Ecclesiis Galatiæ præscripsit. Sicut ordinari *Ecclesiam Galatiæ*, inquit, ita et vos facite.

Dicoes: In Epistolâ ad Romanos, cap. 15, Apostolus ait se occupari in eleemosynis colligendis pro sanctis pauperibus qui erant Jerosolymis; in hac verò Epistolâ id ipsum, tanquam à se jam perfectum refert cap. 2, v. 10, his verbis: *Tantum ut pauperum memores essemus, quòd etiam sollicitus fui hoc ipsum facere.* Ergo hæc Epistola non est scripta ante illam ad Romanos.

— Resp.: Neg. consequ., quia loco citato non agit de eleemosynis quas collegit dum scripsit Epistolam ad Romanos, sed de eleemosynis quas fecit circa tempus concilii Jerosolymitani, siquidem loquitur de illo tempore quo post septemdecim annos à conversione suâ, ascenderat Jerosolymam.

CAPUT PRIMUM.

Acriter redarguit Galatas, quia à doctrinâ per ipsum traditâ recesserant, ostendens se ab ipso Christo Evangelium et apostolatam accepisse, ab aliis autem apostolis non fuisse edoctum.

QUESTIO UNICA.

Quo tempore Paulus accepit revelationem illam, de quâ agit v. 12.

Apostolus volens ostendere Evangelium quòd Galatis prædicaverat non esse humanum, seu originem et auctoritatem non habere ab aliquo homine, ait v. 12: *Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi*, ab eo mihi factam immediate. Christus enim Paulo per revelationem patefacere dignatus est omnia fidei mysteria, volens ejus prædicationem apud homines non esse minoris auctoritatis quam erat Petri, et Jacobi, ac cæterorum qui Christum in carne viderant, et docentem audierant.

Quæritur autem hic quo tempore revelationem hanc Apostolus accepit. Nonnulli volunt quòd eam accepit tempore conversionis suæ, vel illo triduo quo Damasci jejunos et cæcus mansi, Act. 9, v. 9. Sed huic opinioni obstat quòd Paulo ibidem, v. 6, querenti: *Domine, quid me vis facere?* v. 7 respondens fuerit: *Surge, et ingredere civitatem, et ibi dicetur tibi quid te oporteat facere.* Etenim si universum Evangelium à Christo per revelationem, vel in horâ conversionis, vel in triduo subsequente didicisset, frustra missus fuisset ad hominem à quo disceret quid facere se oporteret. Didicit autem post illud triduum ex Ananiâ ad se misso: nam ab eo non tantum baptizatus, sed etiam instructus fuit, siquidem id innouit illa Christi verba: *Quid te oporteat facere.*

A Lapide putat Paulum hanc revelationem accepisse

in illo raptu ad tertium caelum, de quo agitur 2 ad Cor. 12, v. 2. Attamen nec hæc opinio subsistit: nam ex cap. 1 hujus Epistolæ, v. 15 et seq., omnino manifestum est Paulum non multo tempore post conversionem suam accepisse Evangelium ex revelatione divina, ideamque non contulisse illud cum antecessoribus suis apostolis, sed tanquam apostolum profectum in Arabiam, ac inde reversum Dauasem, prædicasse in synagoga fidem Jesu Christi; post tres autem annos à conversione reuissit Jerusalem, tantum ut Petrum videret, non verò ut ab eo disceret. Jam autem hæc omnia diu ante ejus raptum contigisse manifestum est apud omnes. Vide supra nostram chronologiam historie Apostolorum.

Dicendum igitur cum Estio et Fromondo quòd Paulus præfatus Evangelii revelationem à Christo accepit pauco tempore post baptismum, seu plenam ac perfectam conversionem suam.

CAPUT II.

Ostendit doctrinam suam de libertate à jugo legis Mosæ probatam fuisse ab aliis apostolis. Deinde narrat quomodo Petrum, exemplo suo cogentem gentes judaizare, reprehenderit; ac docet non justificari hominem ex operibus legis, sed per fidem Jesu Christi.

QUESTIO PRIMA.

An Cephæ ille qui à Paulo reprehensus est, fuerit apostolus Petrus.

Quæstio hæc ab antiquis agitata fuit occasione calumniarum quas ethnici et hæretici Christianæ religioni afflicbant. Oritur autem ex textu, v. 1: Post annos quatuordecim iterum ascendi Jerusalem cum Barnabâ, assumpto et Tito; v. 2: Assenti autem secundum revelationem; et contuli cum illis Evangelium quod prædico in gentibus, seorsum autem iis qui videbantur aliquid esse; ne forte in vacuum curarem aut cucurrissem; hoc est, communicavi cum illis qui videbantur esse magni in Ecclesiâ, id est, cum apostolis, super doctrinâ quam gentibus prædicavi, docens eas non teneri ad observationem legalium; v. 6: Ab iis autem qui videbantur esse aliquid (quosdam aliquando fuerint, piscatores, idiolæ, etc., nihil meâ interest. Deus personam hominis non accipit; illi eam qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt, id est, nihil addiderunt doctrinæ meæ, aut ademerunt; v. 7: Sed è contra cum viderent quòd creditum est mihi Evangelium præputii, sicut et Petro circumcissionis; v. 8 (qui enim operatus est Petro in apostolatam circumcissionis, operatus est et mihi inter gentes), et cum cognovissent gratiam quæ data est mihi, Jacobus, et Cephas, et Joannes, qui videbantur columnæ esse (qui sunt primi apostoli), dexteræ dederunt mihi et Barnabæ societatis, ut nos in gentes, ipsi autem in circumcissionem...; v. 11: Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat...; v. 14: Dixi Cephas coram omnibus: Si tu, cum Judæus sis, gentiliter vivis, et non Judaicè, quomodo gentes cogis judaizare? In

hoc textu habetur bis nomen Petrus, et deinde ter nomen Cephas.

Ex hoc loco ethnici quidam, nomine Porphyrius, qui per illum Cepham intelligebat apostolum Petrum, calumniabatur religionem christianam, quòd ejus primarii fundatores fuissent homines vitiosi, scilicet Petrus infidelis et simulator, Paulus verò audax, arrogans et superbus; utpote qui ausus fuerat contra superiorem suum insurgere. Ad hanc Porphyrii calumniam refutandam, aliqui negaverunt per istum Cepham intellegendum esse apostolum Petrum, sed aliquem ex 72 discipulis. Hanc sententiam diu sopitam resuscitavit pater Harduinus Jesuita, Dissert. in hunc Pauli locum, etaque multis argumentis roborare conatus est Joannes Gerardus Kerkherdere, S. cesariæ ac regie Majestatis historicus. His præmissis,

Resp. et dico: Cephas, qui hic à Paulo reprehensus est, non fuit unus ex 72 discipulis, sed princeps apostolorum Petrus.

Prob. 1°, quia ita sentit SS. Hieron., Aug. et alii Patres, quos quilibet novit hujus fuisse sententiæ. Prob. 2°, quia Apostolus hic ponit istum Cepham columnam Ecclesiæ; atqui hoc non fecisset, si fuisset tantum unus ex 72 discipulis; ergo, etc. Prob. min., quia probat suam doctrinam ab auctoritate istius Cephæ; atqui illam non validè probasset ab auctoritate unius ex 72 discipulis, cum nullus ex illis tunc fuerit columna Ecclesiæ, aut comparandus cum apostolis; ergo.

Confirmatur ex S. Hieron. in hunc locum dicente: «Sollicitus itaque requirebam quidnam esset quòd diceret: Qui videbantur; sed nunc me ab omni scrupulo liberavit, adjiciens: Qui videbantur columnæ esse. Columnæ igitur sunt apostoli, et maxime Petrus, Jacobus et Joannes.» Et post pauca: «Quæ auctoritate, quæ fronte audeat hoc in Petro reprehendere, qui circumcissionis apostolus erat, quod ipse apostolus gentium arguitur commississe?» Et respondet: «Quid putamus tantas Ecclesiæ columnas, Petrum et Paulum, tanta vasa sapientiæ, inter dissidentes Judæos atque gentiles facere debuisse? Nisi ut eorum simulata contentio pax credentium fieret, et Ecclesiæ fides sancto inter eos jurgio concordaret.»

Prob. 3° ex illâ acri contentione quæ fuit inter Hieronymum et Augustinum, de quâ agens questione sequenti. Etenim ista contentio poterat faciliè utrinque componi, si uterque voluisset admittere Cepham fuisse diversum ab apostolo Petro; atqui SS. illi Patres noluerunt hoc admittere; ergo, etc. Prob. min., ex S. Hieron. in hoc caput ita scribente: «Iis qui volunt Cepham fuisse unum ex septuaginta duobus discipulis, est respondendum: Alterius, nescio ejus, Cephæ nescire nos nomen, nisi ejus qui in Evangelio et aliis Pauli Epistolis, et in hæc quoque ipsa, modò Cephas, modò Petrus scribitur; non quòd aliud significet Petrus, aliud Cephas; sed quem nos à Latinè et Græcè Petram vocamus, hanc Hebræi et Syri propter linguæ inter se viciniam Cepham nuncupant... Ad extremum, si propter Porphyrii bla-

phemiam alius nobis fingendus est Cephas, ne Petrus putetur errasse, inflata de Scripturis erunt eranda divisa, quæ ille, quia non intelligit, criminatur.»

Prob. 4° ex S. Gregori., hom. 18 in Ezechiel., dicente: «Sunt nonnulli qui non Petrum apostolorum principem, sed quemdam alium in eo nomine, qui à Paulo est reprehensus, accipiunt. Qui si Pauli studiosius verba legissent, ista non dicerent. Dicitur enim Paulus: Cum venisset Petrus Antiochiam, ei in faciem restiti; ut de quo Petro loqueretur ostenderet, in ipso suæ narrationis initio præmisit, dicens: «Creditum est mihi Evangelium præputii, sicut Petro circumcissionis. Qui enim operatus est Petro in apostolatam circumcissionis, operatus est et mihi inter gentes. Patet ergo de quo Petro Paulus loquitur, quem et apostolum nominat, et præfuisse Evangelio circumcissionis narrat.»

Prob. 5°, quia istud exemplum Cephæ sedaxit etiam Barnabam; atqui Barnabas non permisisset se seduci exemplo unius discipuli; ergo. Prob. min., quia Barnabas erat ordinatus cum Paulo ad prædicandum gentibus, et jam modò prædicaverat. Item Act. 15 ipse cum Paulo fortiter restiterat illis, qui dicebant observantiam legis Mosæ esse necessariam ad salutem; deinde Paulus hoc scribit tanquam rem magnam; non fuisset autem res magna, si aliquem tantum discipulum reprehendisset. Hoc argumento utitur S. Chrysostomus, tom. 5, hom. 61.

Denique hæc Pauli Epistola nullis fuisset roboris, si Cephas fuisset tantum discipulus: nam Galata, qui fuerat à pseudoapostolis edocti quòd Petrus et alii apostoli legem Mosæcum adhuc observarent, non multum errassent quòd Paulus contra aliquem discipulum ostendisset legem non esse observandam cum fide.

Solvuntur argumenta.

Obj. 1°: Clemens Alexandrinus, lib. 5 Hypotyposes, apud Eusebium, lib. 1, cap. 12, dicit Cepham illum fuisse diversum à S. Petro, et Eusebius, qui illum locum citat, nullatenus contradicit; quod signum est eum ab illâ sententiâ non esse multum alienum. Item Dorotheus Tyrius, in Chronico Paschali, ponit Cepham inter septuaginta duos discipulos, et addit quòd sit ille cui Paulus Antiochiæ in faciem restiti. Constat etiam ex S. Chrysost., Hieron. et Gregorio, quòd multi illum Cepham distinxerint ab apostolo Petro. Denique auctor Chronici Alexandrini, qui scripsit seculo V, ad annum Christi 50, recensens septuaginta duos discipulos, ponit tertio loco Cepham, contra quem causâ Judæismi insurrexit Paulus. Ergo Cephas, qui à Paulo reprehensus est, non fuit apostolus Petrus. — Resp.: Neg. conseq., primò, quia Patres nobiscum sentientes prævalent auctoritati omnium illorum qui jam in objectione citati sunt; secundo, quia principale motivum ut quod auctores illi id asseruerunt, videtur fuit ut solverent argumenta Porphyrii. Cæterum, ejus auctoris fuerit liber Hypotyposes, an Clementis Alexandrini, an cujus-

dam alterius, ignoratur; nam Eusebius ponit simpliciter Clementis. Opus autem istud modò est perditum. Citat illud quidem Photius in sua Bibliotheca, codice 109, sed nullam facit mentionem de istâ sententiâ Clementis. Narrat tamen varios errores istius libri: inter alios quòd materia prima fuerit ab æterno, quòd primi homines fuerint androgyni, quòd angeli peccaverint cum mulieribus, etc.; ex quibus patet quantæ sit auctoritatis.

Obj. 2°: Ipsemet Paulus Cepham distinguit à Petro; nam primò ponit simpliciter Petrum, deinde ponit semper Cephas; ergo necessariò dicendum videtur quòd Cephas sit diversus à Petro; siquidem est contra omnem usum in eodem contextu unum eundemque hominem diverso nomine appellare. — Resp.: Neg. ant.: cum enim Petrus duo illa nomina haberet, non tantum quòd nunc uno nunc altero vocetur. Sic Lucae 22 idem Petrus in eodem contextu, v. 51, vocatur Simon, et v. 54 vocatur Petrus; item Marci 14, v. 37, dicitur: Et ait Petro: Simon, dormis?

Iust.: Si Paulus intellexisset Petrum, non posuisset ipsum inter Jacobum et Joannem, sed posuisset ipsum ante utrumque, siquidem Petrus Jacobo et Joanne dignitate major erat. — Resp.: Neg. assumpt., quia non erat quæstio de primatu ac dignitate, sed de prædicato Evangelio, quòd Paulus cum Jacobo, Petro et Joanne contulerat. Etenim, si de dignitate fuisset quæstio, et Paulus per Cepham intellexisset unum ex 72 discipulis, debuisset illum ponere post Jacobum et Joannem; nam certum est quòd bi apostoli dignitate multò majores essent quàm iste discipulus.

Dicendum igitur quòd illo tempore græcè dignitatis non tam scrupulosè observarent, non multum observari solet. Patet id ex Marci 16, v. 7, ubi Petrus ponitur post omnes discipulos: Dicit discipulis ejus et Petro; Act. 13, v. 45 et 46, Paulus ponitur ante Barnabam, et cap. 14, v. 15, Barnabas ante Paulum ponitur, et tamen inde non sequitur quòd Paulus fuerit dignior Barnabâ, et deinde Barnabas dignior Paulo; inò nec sequitur quòd unquam fuerint æquales.

Interim si quis argumento tam futile (quod tamen maximi facit Kerkherdere), ingraturum crismi prosequatur, poterit ulterius responderi dicendo quòd, cum Paulus ibi agat de suâ doctrinâ collata cum Jacobo, Cephâ et Joanne, ille qui ponitur secundo loco sit dignissimus, quia in conciliis, colloquiis, conventionibus, etc., dignissimus semper est in medio.

Obj. 3°: Cephas, de quo agi Paulus in Iac Epistolâ, videtur esse idem de quo loquitur in Epistola I ad Cor. cap. 1; atqui Cephas, de quo loquitur, scribens ad Corinthios, non est apostolus Petrus; ergo, etc. Prob. min., quia Apostolus ibidem enumerat illos de quibus gloriabatur Corinthi quòd ab iis baptismum suscepissent, aut ad fidem conversi fuissent; siquidem referens contentiones quæ erant inter Corinthios, v. 12 ait: Hoc autem dico, quod unusquisque vestrum dicit: Ego quidem sum Pauli; ego autem Apollis, ego verò Cephas. Jam verò omnes chronologi et interpretes fatentur Petrum Corinthi nunquam

prædicasse; ergo Cephas, de quo loquitur Paulus in Epistola 1 ad Corinthios, non est apostolus Petrus. — Resp.: Neg. min., et ad ejus probationem dico quòd, licet S. Petrus Corinthi nunquam prædicaverit, tamen ibidem varii fuerint qui ab ipso jampridem alibi ad fidem conversi fuerant; nam varii Judæi Romæ ab ipso baptizati vel instructi, pulsati inde à Claudio, Corinthum se receperunt; quò etiam venerunt Aquila et Priscilla, Act. 18, v. 2; et ad emptoria famosa, quorum tunc temporis unum erat civitas Corinthiaca, multi aliunde propter commercia confluere solent: hi ergo qui tum ex Italiâ tum aliunde Corinthum advenierant, gloriabantur de Petro, eò quòd ipsum colebant ut peculiarem suum apostolum; tamen etiam credibile sit, inquit Estius, istos Judæos, sive alios, eò propensius Petri nomine gloriosos fuisse, quòd scirent quanta esset illius dignitas et eminentia supra ceteros apostolos. Et sanè Cepham, de quo fit mentio in Epistola 1 ad Corinthios, esse apostolum Petrum, satis clarè patet ex cap. 15, ubi Paulus describens quomòdò Christus post resurrectionem suam apostolis apparuerit, v. 5 ait: *Et quia visus est Cepha, et post hoc undecim.*

Obj. 4°: Dùm Paulus corripuit Cepham, Petrus non erat Antiochia; ergo per Cepham à Paulo reprehensum non potest intelligi apostolus Petrus. Prob. ant.: Vel ista reprehensio contigit ante concilium Jerosolymitanum, ut putat S. P. Aug., epist. 19, cap. 2, vel contigit post illud, ut volunt plurimi alii; atqui nec ante, nec post concilium Jerosolymitanum Petrus fuit simul cum Paulo Antiochia; ergo, etc. Prob. min., quia in primis Petrus post incarcerationem suam non fuit Antiochia ante illud concilium: nam post incarcerationem suam ivit Romam, ut antea in cap. 11 et 12 Act. dictum est. Româ autem Jerosolymam reversus est anno 49 æræ vulgaris, et anno 50 celebratum fuit concilium Jerosolymitanum, ut dictum est in cap. 15 Act. In illo autem concilio Petrus præsens fuit; ergo ante illud non fuit simul cum Paulo Antiochia. Deinde non videtur etiam ista reprehensio contigisse post concilium Jerosolymitanum: nam Petrus mansit tunc Jerosolymis, et Paulus reversus Antiochiam, inde post aliquot dies discessit in Syriam, Act. 15, v. 35, 56 et 41. Restat igitur dicendum quòd Paulus Cepham reprehenderit cap. cit. Act., v. 1, dùm quidam descendentes de Judæâ, docebant fratres: *Quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non poteritis salvari*; atqui Petrus illo tempore certò non erat Antiochia, siquidem ex loco citato Act. v. 7 constat quòd tunc ad questionem decidendam Antiocheni miserint Paulum et Barnabam Jerosolymam ad Petrum et alios apostolos; ergo Cephas ille qui à Paulo Antiochia reprehensus est, non fuit apostolus Petrus. — Resp.: Neg. ant., et ad ejus probationem dico quòd Cephas à Paulo non fuerit reprehensus Act. 15, v. 1: nam tunc Barnabas resistebat judaizantibus; hinc autem, dùm Cephas fuit reprehensus, Barnabas ipsemet judaizabat, ut constat ex v. 15 hujus cap., ubi Apostolus dicit: *Et simulationi ejus (Cepha) con-*

verserunt ceteri Judæi, ita ut et Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. Respondeo igitur Cepham à Paulo fuisse reprehensum non dùm post concilium Jerosolymitanum, prout supra, in chronologia historice apostolorum, dictum est, ad annum 50. Ad auctoritatem verò S. P. Aug., dico illum non omninò absolutè asserere quòd præfata reprehensio contigerit ante concilium Jerosolymitanum; loquitur enim disjunctivè, uti patet ex ejus verbis, quæ Epist. supra cit. sunt sequentia: «Si post hoc apostolorum decretum (in concilio Jerosolymitano factum) Petrus habuit illam in Antiochia simulationem..., quid mirum si constringebat eum Paulus?... Si autem hoc, quod magis arbitror, ante illud Jerosolymitanum concilium hoc Petrus fecit, nec sic mirum est quòd volebat eum Paulus non timidè obtegere, sed fidenter asserere, quod eum pariter sentire jam noverat.» Verum quidem est quòd S. Aug. dicat se magis inclinari in eam opinionem, quæ docet istam reprehensionem contigisse ante concilium Jerosolymitanum; sed hoc potuit inde ortum esse quòd hæc opinio ferè tunc temporis esset communior, quam proinde non volebat carperè. Unde cum ipse in præfata Epistola non textat chronologiam, sed tantum probet Paulum non simulatòriè, sed sincerè potuisse reprehendere Petrum, parùm curat utrum ante vel post concilium Jerosolymitanum Petrum reprehenderit; quemadmodum ex statim citatis ejus verbis manifestum est.

Inst. 1°: Impossibile videtur ut ista reprehensio post concilium Jerosolymitanum contigerit; ergo, etc. Prob. ant., quia, ut Harduinus ait, non potuit ea Cepha reprehensio fieri illo aliquanto tempore, quo Act. 15, v. 35, commemorati sunt Antiochia Judas et Silas dimissi à Petro ex urbe Jerosolymitanâ ad Antiochenos, ut ad eos perferrent decretum concilii: nam eò profectum fuisse Petrum tunc illo aliquanto tempore, negat conceptis verbis Lucas loco citato, siquidem docet exacto illo aliquanto tempore Judam et Silam remissos fuisse ad eos qui miserant illos; id est, ad Petrum et Jacobum, qui proinde tunc adhuc erant Jerosolymis; atqui, post legatorum ex urbe Antiochenâ discessum, vix egit Paulus Antiochiæ dies decem; nam ibidem dicitur post aliquot dies Antiochiâ discessisse, nec illuc rediit nisi post annos tres (in quò tempus differri nequit reprehensio Cepha; nam Barnabas hujus reprehensionis tempore Paulo comes erat; porò Barnabas post concilium Jerosolymitanum recesserat à Paulo, Act. 15, v. 59); atqui hæc loquendi formulâ, post aliquot dies, vix plures quam decem dies intelligi possunt, saltem apud Lucam, siquidem Act. 1, v. 5, non post multos hos dies, quòd idem valet, ac post aliquot dies, decem omninò dies sunt, ut è diverso, Act. 15, v. 50, ubi Christus Dominus per multos dies visus fuisse dicitur, dies sunt quadraginta. Ergo Paulus ante discessit Antiochiâ, quam ad eum Petrus pervenire posset, etiamsi statim à legatorum reditu profectus diceretur, quòd utique gratis diceretur. Ita post Harduinum ratiocinator continuator Tournely. — Resp.: Neg. ant., et ad

ejus probationem, dico quòd, licet vero simile sit Petrum nondùm advenisse Antiochiam, quando Judas et Silas remissi sunt Jerosolymam, tamen in decursu istius aliquanti temporis, quo Judas et Silas Antiochie morati sunt, potuerit esse in viâ, et sic brevi post, puta duobus aut tribus diebus post discessum Judæ, illuc advenire, siquidem ex nullo capite probari potest quòd Petrus tantùm Jerosolymâ discesserit postquam illuc Antiochiâ reversus fuerat Judas. Itaque satis plausibiliter dici posse videtur rem peractam fuisse hoc modo: Dùm Paulus et Barnabas cum decreto concilii Jerosolymitani Antiochiam discesserant, Petrus adhuc aliquot diebus Jerosolymis mansit, post quos et ipse Antiochiam discessit, tum ut videret quomòdò se haberet status Ecclesiæ Antiochenæ, tum ut magis confirmaret et consolaretur fideles ex gentibus, quemadmodum in initio, dùm illuc advenerat, etiam fecit, prout liquet ex cap. 2 hujus Epistolæ, ubi Paulus narrat quòd communi mensâ cum gentilibus conversis uteretur, utique in confirmationem decreti apostoli, quòd Jerosolymis ad eos miserat. Unde gratis concessio quòd post Judæ ex urbe Antiochenâ discessum vix decem diebus illuc hæserit Paulus, equidem inde nullatenus probari potest quòd Paulus discesserit Antiochiâ, antequàm illuc Jerosolymâ adveniret Petrus: nam, ut jam observavimus, potuit Petrus Antiochiam venire duobus aut tribus diebus post discessum Judæ, et sic ex illis decem diebus adhuc supersunt sex aut septem, quibus facillimè potuerunt contingere omnia quæ hic à v. 14 usque ad 16 narrantur.

Inst. 2°: Antiochia Syriæ, secundùm omnes chartas geographicas, Jerosolymis distat ad minus 80 leucis; ergo Petrus duobus aut tribus diebus post elapsum prædictum aliquantum tempus, seu post discessum Judæ, non potuit pervenire Antiochiam. — Resp.: Neg. consequ., quia nihil implicat quominus illud aliquantum tempus, quo Antiochiæ morati sunt Silas et Judas, complectatur 17 dies; his si addas præfatos 5, exurgunt 20. Supponatur igitur quòd toto illo tempore quo Silas et Judas post concilium Jerosolymitanum redendo Antiochiam fuerunt in viâ, Petrus manserit Jerosolymis, supersunt adhuc pro itinere Petri jam memorati 20 dies, quibus facillimè potuit pervenire Antiochiam.

Obj. 5°: Si præfata reprehensio contigisset post concilium Jerosolymitanum, Petrus incidisset in hæresim: nam docuisset suo exemplo Judæismum esse necessarium ad salutem; cujus contrarium jam erat definitum. — Resp.: Neg. assumpt., nam non incidit in errorem contra fidem cum pertinaciâ; nequam enim decisum erat quòd non liceret Judæis observare legalia, sed tantùm quòd non amplius essent necessaria ad salutem gentibus, Petrus autem suo facto non intendebat docere illa adhuc esse necessaria, sed unicè intendebat non displicere Judæis, observando illa quæ adhuc erant licita, non reflectendo ad circumstantias quæ innuebant legalia esse necessaria ad salutem, saltem Judæis. Unde Tertull., lib. 8,

B. S. XXX.

contra Marcionem, cap. 5, dicit: «Paulus sanè reprehendit Petrum, non ob aliud tamen quàm ob inconstantiam victis quem pro personam qualitate variabat, non ob aliquam divinitatis perversitatem.»

Obj. 6°: cum Kerkherdere: S. Irenæus, secundi seculi doctissimus scriptor, et cui illa quæ à suo tempore non longè aberant magis quàm posteris erant nota, ita factum de quo præsens movetur quæstio describit lib. 3 advers. Hæres., cap. 12. Postquàm ostendit S. Petrum nunquam baptizatum fuisse in circumcisos, nisi Spiritu sancto requisente super eos, pergit: «Ili autem qui circa Jacobum apostoli, et gentibus quidem liberè agere permittebant, concedentes nos Spiritui Dei. Ipsi verò scientes emundum esse Deum, scilicet Judæis et gentibus, perseverabant in pristinis observationibus, ita ut et Petrus quæque timens ne culparetur ab ipsis, ante manducandum gentibus propter Spiritum sanctum qui requieverat super eos, cum tamen advenissent quidam ab Jacobo, separavit se, et non manducavit cum eis. Hoc autem ipsum dixit Paulus et Barnabam fecisse. Sic apostoli, quos universi actus et universæ doctrinæ Dominus testes fecit (ubique enim simul assistentes inveniantur Petrus, et Jacobus, et Joannes) religiosè agebant circa dispositionem legis, quæ est secundùm Moysen.» Ex quibus verbis putat Kerkherdere clarum esse quòd juxta S. Irenæum Cephas reprehensus, fuerit unus ex 70 discipulis; nam, inquit, tantùm de uno ex 70 discipulis potest intelligi dictum Irenæi: *Timens ne culparetur ab ipsis.* Item, si Petrus hæc in se fecerit religiosè, quare S. Paulus ipsum reprehendit, tanquàm qui cogeret gentes judaizare? Aut quænam ea species est religionis, contra Spiritum sanctum et propriam conscientiam ex timore humano facere quæ fecit Cephas? Non cadit talis cogitatio in S. Irenæum; sed librarii Latini fecerunt hæc quod per totum Irenæum; hoc est, pro Græcis castissimis novi Testamenti citationibus supposuerunt vitia codicum Latænorum, quæ postea castigavit S. Hieronymus; atque hinc ulterius deducit Kerkherdere quòd in Græco Irenæi textu: *Ita ut et Petrus quoque timens ne culparetur ab ipsis, non fuerit positum Petrus, sed Cephas.* — Resp. omnia quæ hucusque à Kerkherdere obducta sunt, non esse nisi meras conjecturas. Etiam quòd in textu Græco loco Petrus fuerit positum Cephas, gratis fingit, cum ipsomet fatente, Græcus Irenæi textus jamdù sit deperditus, nec aliquem adducere possit qui id in textu Græco viderit. Ad illud verò quòd ait non cadere talem cogitationem in S. Irenæum, ut factum quòd à Paulo reprehensum fuit, dicit esse religiosum, respondeo talem cogitationem æque potuisse cadere in S. Irenæum, ac cecidit in S. Hieronymum et alios. Dico igitur ex toto Irenæi textu nihil aliud concludi quàm quòd factum Petri non tantùm à peccato excuset, sed etiam laudet et extollat. Etiam id manifestum est ex illis verbis: *Sic apostoli, quos universi Actus, etc.*; hæc enim cum, juxta ob-

vium et naturalem sensum totius constructionis, necessario referri debeant ad illud quod factum est Antiochia, clarè indicat quòd S. Irenæus illud pium et religiosum dicat, quod tamen minime religiosum fuit.

QUESTIO II.

An Paulus sincerè, an verò tantum simulatè Petrum reprehenderit.

Nonnulli ex antiquis, admittentes Cepham non esse diversum à Petro, calumniam Porphyrii supra relatam refutarunt, dicendo totum quòd à Petro et Paulo Antiochia factum est esse actum de industria. Dixerunt igitur hi quòd jam duo memorati apostoli usi sint aliquà simulatione ob majus bonum: scilicet conveniant inter se ut Petrus ageret externè, tanquam legalia adhuc deberent observari, et Paulus ipsum desuper coram omnibus reprehenderet, et ipse Petrus non defendere; ut Judæi hoc videntes quòd ipse, qui erat princeps apostolorum, acriam illam reprehensionem sufferret sine contradictione, intelligerent quòd ipsemet Petrus esset in animo suo satis convictus quòd verè legalia non essent amplius necessaria ad salutem, sed quòd tam Judæi quam gentiles libertatem haberent illa adhuc aliquo tempore observandi vel non observandi.

S. Hieronymus, epist. 41 inter epistolas Augustinianas, citat hujus sententiæ auctores, Origenem, Didymum, quem videntem suam, hoc est, prophetam, appellat; item S. Chrysostomum, qui, inquit, propriè saper hoc capitulo latissimum exaravit librum, in quo Origenis et veterum sententiam est secutus. Hanc sententiam secutus est etiam ipsemet Hieronymus, vel potius ipse dicit quòd simulatio Petri fuerit leita, et Paulus ipsum simulatè reprehenderit. Quam sententiam ubi legit Augustinus, illam refutavit epist. 8, 9 et 19. His præmissis,

Resp. et dico: Paulus non fictè aut simulatè, sed verè et ex animo reprehendit Petrum.

Prob. 1° ex simplicis facti narratione, prout habetur hic, v. 11: *Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat; Græcè, reprehensus, sive à veritate evangelicà cui hoc factum adversabatur, seu potius quia participium pro nomine posuit Paulus, ut facere solent Hebræi, qui pro laudabili laudatum, pro diligitibili dilectum dicunt, ut psal. 85: « Quam dilecta tabernacula tua! id est, quam amabilia! » Priusquam enim venirent quidam à Jacobo, cum gentibus edebat; cum autem venissent, subtrahabat et segregabat se, timens eos qui ex circumcissione erant; et simulationi ejus concesserunt ceteri Judæi, ita ut et Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. Sed cum viderent quòd non rectè ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cepha coram omnibus: Si tu cum Jacobo sis, gentilitur vivis, et non judaicè, quomodo gentes cogis judicare? id est, quomodo exemplo tuo cogis et impellis gentiles ad fidem conversos, ut credant legalia adhuc servari debere, dum temetipsam vident judaizantem, et ab eorum mensi, juxta*

Moyses præceptum, recedentem? Atqui, si Paulus simulatè tantum et dispensatoriè, ut contendit S. Hieronymus, Petrum reprehendisset, falsa esset hæc Pauli narratio; nam supposito illo pacto quòd inter Paulum et Petrum intercessisse volebat Hieronymus, jam Petrus nullatenus reprehensibilis erat; jam falsum erat quòd non rectè ambularet ad Evangelii veritatem, etc. Unde S. Aug., epist. 82, aliàs 19, ad Hieron., ita scribit: « Si hoc fecit Petrus quòd facere debuit, mentitus est Paulus, quòd eum viderit non rectè ingredientem ad veritatem Evangelii; quisquis enim hoc facit quòd facere debet, rectè utique facit, et idè falsum de illo dicit, qui dicit eum non rectè fecisse, quòd eum novit facere debuisse. »

Prob. 2°: Si ista Petri simulatio fuerit licita, etiam omne mendacium officiosum erit licitum, ut observat S. Aug. Quo posito, ruit tota auctoritas S. Scripturæ et veritas fidei, ut per se patet. Unde hinc concludit S. doctor quòd Petrus verè fuerit reprehensibilis, ut habet Paulus in sua Epistola, quæ est verè Scriptura sacra et canonica, et quòd ipsum rectè reprehenderit, ne aliàs subministraret Porphyrio invincibile argumentum, quò evertat omnem veritatem totius Scripturæ sacre. « Est laus itaque justæ libertatis in Paulo (inquit Aug. præcit. epist. 82, n. 22), et sanctæ humilitatis in Petro; quæ quantum illi pro meo modulo videtur, magis fuerat adversus calumniantem Porphyrium defendenda, quam ut ei daretur major obrectandi occasio, quàm multo magis daciùs erimiretur Christianos fallaciter vel suas litteras scribere, vel Dei sui sacramenta tractare, etc. »

Prob. 3° ex Patribus qui ante Augustinum scripserunt. Tertullianus, lib. 5 contra, Marcionem, cap. 3, ait: *Paulus reprehendit Petrum, non rectè pede incidentem ad Evangelii veritatem*. S. Cyprianus, epist. 71: *Nam nec Petrus, inquit, quem primum Dominus elegit, et super quem edificavit Ecclesiam suam, cum secum Paulus de circumcissione disceptaret, deprexit Paulum, etc.* Addit ibidem Petrum patientiæ exemplum tribuisse. Quenam verò ea fuisset patientiæ, si reprehensio hæc ex utriusque pacto facta esset? Suffragatur ipse S. Hieron., qui tandem sententiam suam mutavit; nam aliquo tempore post, scribens contra Pelagianos, qui sustinebant hominem posse vivere sine peccato, lib. 4, cap. 8, inter alia testimonia quibus probat nullum esse episcopum qui reprehendi non possit, profert Petri exemplum, dicens: « Si ipse Apostolus dicat de Petro quòd non rectè pede inceserit in Evangelii veritate, et in tantum reprehensibilis fuerit, ut et Barnabas adductus fuerit in eamdem simulationem, quis indignabitur id sibi denegari quòd princeps apostolorum non habuit? » Eadem Hieronymi retractatio colligitur, ut observat Estius, ex lib. 5 Apologiæ adversus Rufinum; atque hæc S. doctoris mutationem etiam observavit S. Aug., epist. 180, ad Oceanum: *Hieronymus, inquit, in opere recentissimo, quòd sub nomine Critobuli adversus Pelagium modò edidit, eandem de*

istà re gestà dicitur apostolicè sententiam tenuit, quam beatissimi Cypriani etiam nos secuti sumus.

Solvuntur argumenta.

Obj. 1°: Hic, v. 11, ubi in textu Latino ponitur: *In faciem ei restiti*, in Græco habetur: *Secundam faciem*; atqui resistere secundam faciem, juxta phrasin S. Pauli, est resistere specie tenus et fictè; ergo Paulus non verè, sed tantum simulatè reprehendit Petrum. Prob. min., quia, Epist. 2 ad Cor., cap. 3, eos qui simulatè gloriantur, dicit gloriarì in facte, et non in corde; et cap. 10: *Quæ secundam faciem sunt videte*, id est, quæ foris apparent. Ita ferè post S. Chrysostomum arguit D. Hieronymus. — Resp.: N. g. min., quia rò secundam faciem idem significat ac coram et in presentia. Sic citato cap. 10 ad Cor., dicit Apostolus: *In facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis; ubi in facie, seu, ut habet textus Græcus, secundam faciem, idem denotat ac præsens et coram; opponitur enim absenti. Sic etiam Act. 25: Non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, priusquam is qui accusatur, præsentis (Græcè, secundam faciem) habeat accusatores suos; ergo in textu de quo hic agimus eodem sensu intelligi debet rò in faciem, præsertim cum Apostolus ipse id ita intelligendum esse significet, dum v. 14 subjungit: Dixi Cepha coram omnibus.*

Obj. 2°: Si Paulus seriò reprehendisset Petrum, in istà reprehensione omninò iniquus fuisset, primò, quia non servasset leges correptionis fraternæ; hæc enim exigunt ut publicè et palam non arguatur, nisi qui jam antea privatim, sed inutiliter reprehensus est; secundo, quia iniquus est qui in alio reprehendit quòd ipsemet sine ullo peccato facit; atqui, si Paulus Petrum reprehendisset seriò, in eo arguisset quòd ipsemet non semel fecerat: nam S. Paulus observabat legalia, cum id expedire judicabat; sic circumcidit Timotheum, et cepit sibi Nazæorum more totodit, sequè purificavit cum Judæis; ergo, etc. — Resp.: Neg. assumpt., et ad ejus primam probationem dico Paulum nequaquam violasse leges quas in fratrum nostrorum correptione servari jussit Christus; nam non prohibuit Christus ne publicè argueretur qui publicè deliquit, præsertim si ex ejus culpa nascatur malum quòd publicè tantum reprehensione coerceri potest, ut in casu presenti, in quo Petri simulatio ipsi Barnabæ perniciose erat. Ad secundam verò probationem respondeo Paulum observasse legalia in illis circumstantiis in quibus eorum observatio nullum gentibus scandalum parere poterat: siquidem Paulus inter Judæos legalia usu pavit, ut illis persuaderet se legem Moysicam non habere ut malam; neque hoc se subduxit à mensi gentilium, ac proinde nullam dedit eis ansam suspicandi quòd legis observatio ad salutem esset necessaria. At Petrus minùs prudenter se gessit, quia in civitate quæ non Judæorum, sed gentilium erat, cum gentibus manducabat priusquam Judæi Jerosolymis illuc advenissent, sed statim post eorum adventum à gentili-

mensi se subduxit, prout jubebat lex Moyses, siquæ priorem suam agendi rationem corrigens, occasionem præbuit gentibus existimandi necessarium adhuc esse servare legem quæ Judæos à gentilibus convicia abstinere jubebat. Longa itaque est inter utriusque apostoli agendi modum disparitas, petita scilicet à diversitate circumstantiarum è quibus actionum hominum bonitas aut malitia sæpè desumit solet. Hanc solutionem tradit S. P. Aug., epist. 82, dicens: « Ergo Paulus et Timotheum circumcidit propterea ne Judæis et maximè cognationi ejus mæternæ, sic viderentur qui ex gentibus in Christum crederent, detestari circumcisionem sicut idololatria detestanda est, cum illam Deus fieri præcepit, hæc Salatanus persuaserit; et Titum propterea non circumcidit, ne occasionem daret eis qui sine ulla circumcissione dicebant credentes saltem non posse, et ad deceptionem gentium, hoc etiam Paulum sentire factarent. » At verò Petrus, et qui simulationi ejus consenserunt, legalia servarunt in circumstantiis in quibus servari non poterant quia verum esse crederent id quòd dicebant judaizantes, qui sine circumcissione præputii atque alia observantibus, quæ erant umbra futurorum, putabant credentes salvos esse non posse.

Inst. 4°: Si ex facto Petri colligere poterint gentiles legis observationem esse ad salutem necessariam, etiam id poterunt colligere ex facto Pauli, siquidem eos latere non poterat quòd circumcidisset Timotheum, qui licet ex matre Judæicè progenitus, erat tamen ex patre gentili, adeoque gentilis ipse; nec proinde circumcidi poterat, quia crederetur circumcisionem adhuc esse necessariam. — Resp.: Neg. assumpt., quia aliud est legem aliquam simpliciter et sine affectatà quâdam religione observare, aliud ipsam implere scrupuloè. Paulus legalia quidem non semel observavit; sed absque ulla prorsus affectatione; et sic ex ipsius agendi ratione non magis colligi poterat legis observacionem esse necessariam, quàm ex eo quòd quispiam feriale die intersit sacro sine affectatione, concludi possit necessariam esse hæc die misse auditionem. Timotheum semi-Judæum quidem circumcidit, quia ejus auxilio usus erat ad conversionem Judæorum, qui nequidem eum recipissent, si circumcisus non fuisset; at nullum inde præberi potuit scandalum gentilibus, qui cum nosset Paulum nusquam adduci potuisse ut Titum aut alium quemvis purè gentilem circumcidi permitteret, noverant et nosse debebant circumcisionem ab eo necessariam non judicari. Verùm alia fuit Petri agendi ratio, qui cum recessit à mensi gentilium, quibus cum antea vescobatur, prius suum factum corrigere affectavit, siquæ hominibus adhuc in fide infirmis, et quos multi ad judicandum impellebant, tacitè persuasit Judæis prohibitum esse omnem cum gentibus convictum; et hæc Petri simulatio tam infelicem habitum exitum, ut Judæi omnes qui cum eo erant in eandem incidèrent, imò et Barnabas à torrente cum aliis traheretur.

Inst. 2°: Culpandus non fuisse S. Petrus, si à gentium mensa sese in occasione hinc non subluxisset, quamvis inde offendendi fuisset Judæi; ergo nec culpari debet eò quòd subduxerit se à mensa gentium, eisi contigerit ut inde gentes offenderentur. Prob. ant.: Paulus non subluxit se à mensa gentium, etiam inde Judæi offendi poterint; ergo Petrus non debuisse reprehendi, si pariter ab eorum mensa se non subduxisset. — Resp.: Neg. conseq.; disparitas est quòd, si Petrus è gentium mensa non recessisset, nullam legitimam offensionis et scandali causam dedisset Judæis, qui didicerant ex historià Cornelii et concilio Jerosolymitano licitum esse cum Judæis conversis introire ad viros præputium habentes, et manducare cum eis. At idem Petrus è gentium mensa recedens vera erat perturbationis et scandali causa gentilibus, quibus posterior illud factum, retractatio et emendatio prioris videbatur; et, ut loquitur Natalis Alexander, animata quedam prædicatio, quæ docebatur legem esse servandam. Præterea, ut observat Estius, simulatio Petri nihil obesse poterat ne Judæi paterentur illud scandalum quòd ab iis avertere conabatur; Judæis enim latere non potuit Petrum cum gentibus comedisse: cum enim id secretò factum non esset, Judæi alii, qui eodem tempore Antiochiæ degebant, sine dubio id retulerant Judæis à Jacobo missis; ergo simulatio Petri et gentibus noxia erat, et Judæis proficere non poterat, et utroque hoc nomine reprehensionem meretur.

Obj. 3°: Qui simulatè tantum à gentium mensa recessit, simulatè tantum et ex compacto reprehensus est; atqui S. Petrus simulatè tantum à gentium mensa recessit, ut testatur ipsemet Paulus, dicens: *Et simulationi ejus consenserunt ceteri Judæi*; ergo, etc. — Resp.: Neg., min., et dico nomine *simulationis* hic intelligi exemplum quòd Judæis dedit Petrus; quòd quidem non immeritò simulationem vocavit Paulus, quia Petrus ita se gerebat ac si cum Judæis cibos discerneret, et à commercio gentium abhorreret, quòd interius et ex animo non faciebat. Inde tamen non sequitur simulatam fuisse increpationem quæ in eum usus est Paulus; qu' n' potius propter simulationem hanc, quæ omni culpæ non vacat, Petrum verè reprehendi, quia verè reprehensibilis erat; ad eoque nulla prostris fuit ex parte D. Pauli simulatio.

Obj. 4°: Opinio S. Hieronymi auctoritate Patrum primævæ antiquitatis suffulta est: eam enim docuerunt Origenes, Didymus, Apollinaris, Alexander, Eusebius Emisensis, Theodorus Heracleotes et S. Chrysostomus; atqui opinio tam gravibus nixæ testimoniis deseri facile non potest; ergo. — Resp.: Neg., min., et dico S. Augustinum hinc in parte meritò rejicisse auctoritatem Alexandri, quia erat hereticus; Apollinaris, quia erat apostata; Origenis et Didymi, quia ipsemet Hieronymus illos varii erroris reprehenderat. Auctoritatis verò Eusebii Emisensis, Theodori Heracleotis et S. Chrysostomi cum eodem S. doctore oppono auctoritatem S. Ambrosii, Cyriliani, et

ipsiusmet Pauli, scribentis: *In faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat*. Multò enim certius est, ut Aug. dicit, quòd Apostolus non fuerit officiosè mentis, quàm quòd auctores S. Hieronymi non fuerint officiosè mentiti; maximè cum Apostolus ab exordio Epistolæ præmittat: *Quæ autem scribo vobis, eorum coram Deo, quia non mentior*, cap. 1, v. 20.

Obj. 5°: Apostoli post acceptam Spiritus sancti gratiam in die Pentecostes non peccaverunt; atqui, si Petrus verè fuisset reprehensibilis, verè peccasset; ergo. — Resp. apostolos post Pentecostea non amplius peccasse mortaliter, quia fuerunt confirmati in gratiâ; sed hoc non obstante poterunt peccare venialiter, quia non fuerunt confirmati in bono. Porrò peccatum S. Petri fuit veniale *conversatiois vitium*, non doctrinæ, ut supra ex Tertulliano audivimus. Hinc D. Tuomas, lect. 5 in cap. 2 ad Galat., postquam retulisset Hieronymum dicentem « in simulatione prædicatè non peccasse Petrum, quia hoc ex charitate fecit, et non ex aliquo timore mundano, statim subjungit: « Augustinus verò dicit eum peccasse, venialiter tamen, et hoc propter indiscretionem quam habuit nimis inlaerendo huic parti (scilicet Judæorum), ad vitandum eorum scandalum. » Et validius argumentum Augustini contra Hieronymum est. Item 2, 2, q. 43, a 6, ad 2, dicit: « Petrus peccavit quidem, et reprehensibilis fuit, secundum sententiam Augustini et ipsius Pauli, subtractens se à gentibus, ut vitaret scandalum Judæorum, quia hoc incautè aliquatè faciebat, ita quòd ex hoc gentiles ad fidem conversi scandalizabantur; non tamen factum Petri erat tam grave peccatum, quòd meritò possent alii scandalizari. Unde patiebantur scandalum passivum, non autem erat in Petro scandalum activum. »

CAPUT III.

Ostendit gentes expectare debere justitiam non ex lege, sed ex fide Christi; legem autem fuisse pædagogum ducentem ad Christum.

QUESTIO UNICA.

Quotuplici modo Apostolus hic probet hominem non justificari ex operibus legis Mosaicæ.

Resp.: Triplici. Primò id probat v. 5, dicens: *Qui ergo tribuit vobis Spiritum sanctum cum suis donis, et operatur virtutes in vobis (id est miracula inter vos) ex operibus legis, an ex audita fide?* Sensus istius argumenti est hic: Deus, qui varia Spiritus sancti dona vobis impertit, et multa signa seu miracula operatur est inter vos, fecitne hoc quia sectabamini opera legis, an verò quia fidem Christi, quam vobis prædicavi, receperatis? Certò primum dici non potest, quandoquidem lex tunc esset vobis incognita. Restat igitur ut fidem gratiæ Christi tantorum in vobis honorum causam agnoscat, et consequenter vos aliosque gentiles non ex operibus legis, sed ex fide, et gratiâ Christi justitiam esse consecutos. Unde subjungit v. 6: *Sicut scriptum est (Gen. 15) Abraham*

credidit Deo, et reputatum est illi ad justitiam. Hic est secundus modus petitus ab exemplo Abraham, quò probat hominem non justificari ex lege, sed ex fide; non à Moysè, sed à Christo. Quasi dicat: Abraham, existens adhuc in circumeisus, et ante legem accepit Spiritum, et justificatus est non ex operibus legis, utpote quæ tunc needum erat, sed ex fide Christi venturi; ergo et vos non ex operibus legis, sed ex fide Christi justificamini. Vide et illa quæ d'super dicta sunt in cap. 4 Epist. ad Rom., quæst. 2. Tertio eandem veritatem probat, alteram adversamque partem destruendo, videlicet quòd homo non justificetur ex lege: *Quicumque enim*, inquit vers. 10, *ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt*, id est, qui opera legis sectantur, et ex iis justitiam expectant, usque adè benedictionis Abrahamo olim promissæ exortes sunt, ut etiam maledictioni sive execrationi sint obnoxii, quia graviter in præcepta legis peccant, quæ non possunt impleri sine fide et gratiâ Christi. *Scriptum est enim (Deuter. 27, v. ult.): Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea*. Licet loco cit. Deuter. 28 *omnis et omnibus* non habeantur in textu Hebræo, tamen subintelliguntur, quia in doctrinalibus propositionibus indefinitæ equivalent universalibus. Exempla passim obvia sunt, inquit Estius, etiam in lege Mosaicâ, nominatim Exod. 21 et 22. Hoc igitur attende ut septuaginta interpretes, mox dicta signa universalis in sua versione addiderunt. Sensus autem argumenti est hic: Maledictus est quicumque non servaverit omnia quæ lex sub gravi servari præcipit; atqui illi qui justitiam ex operibus legis Mosaicæ expectant, non servant omnia quæ lex sub gravi servari præcipit: siquidem à verè et rectè fide declinant, sine quâ tamen nemo universæ legis præcepta, præsertim Decalogi, observare potest; ergo tales sub maledicto sunt. Minorem hujus syllogismi Apostolus non exprimit, sed tanquam Galatis aliunde notam subintelligendam relinquit. Interim quia eam non concessuri erant judaizantes, sed dicuri se permanere in omnibus præceptis legis, ideòque nihil ad se istam maledictionis sententiam pertinere, ideò subintellectam minorem probat v. 11: *Quoniam autem in lege nemo justificatur apud Deum, manifestum est, quia justus ex fide vivit*; hoc est, neminem verò per legem justificari apud Deum, inde manifestum est quòd propheta Habacuc, cap. 2, dicit justum ex fide vivere. Quia autem rursus nonnulli putassent hoc argumentum eludere, dicendo legem et fidem inter se non pugnare, sed ex utraque justitiam expectandam esse (hoc enim judaizantes docebant), ideòque testimonium prophetæ nihil contra se facere, responsioni hujusmodi Paulus occurrit, v. 12, dicens: *Lex autem non est ex fide*, hoc est, opera legis, quantumdè legis sunt, non proficiuntur ex fide, ac prout ex illis non justificatur homo: nam, ut observat Aug., in Exposit. Epist. ad Galat., « legem pro ipsis operibus legis nunc posuit, quod in posterioribus manifestatur. At enim: *Sed qui fecerit ea, vivet in*

illis; non ait: *Qui fecerit eam, vivet in ea*, ut intelligi gas legem in hoc loco pro ipsis operibus positam. » Quo sensu Apostolus, v. 13, dicit Christum pro nobis factum esse maledictum, expositum est in cap. 21 Deuter.

Petes 4° quo sensu, v. 19, lex dicatur posita propter transgressiones? — Resp. cum Estio: Dixit posita vel subinducta propter transgressiones coercendas terrore et minis, ut saltem metu retraherentur homines à manifestis transgressionibus. Sic exponit S. Hieron. et Chrysost. cum suis sequacibus. Aliter Augustinus, inquit interpres citatus, qui legem propter transgressiones ostendendas, imò et quodammodo occasionaliter augendas, positam interpretatur; idque longè probabilius, si alia Scripturæ loca consularis; nam *Per legem cognitio peccati*, Rom. 3; et: *Ubi non est lex, nec prævaricatio*, ibid., cap. 4; item, cap. 5: *Lex subintravit, ut abundaret delictum*. Vide dicta in cap. 5 et 6 ad Rom.

Petes 2° quo sensu, v. 22, dicatur quòd Scriptura omnia concluderit sub peccato. — Resp. hoc sensu, quantumdè nempe declarat omnes homines velat conclusos et captivos teneri sub dominio peccati. Declarat autem, cum passim docet omnes esse peccatores. Unde S. Hieron., Epist. ad Algasiam, hunc locum confertens cum eo qui est ad Rom. cap. 11: *Conclavit Deus omnia in incredulitate, ut omnium miseretur*, ita scribit: « Auctoritatem sequimur Scripturarum, quòd nullus homo sit absque peccato; s: d concludit Deus omnes sub peccato, ut omnium miseretur; absque eo solo qui peccatum non fecit, nec invenit ut est dolus in ore ejus. »

CAPUT IV.

Comparatione hæredis parvuli, qui est sub tutoribus, ostendit Judæos ad tempus fuisse sub servitute, donec veniret Christus. Revocat Galatis in memoriam suum prisinum fidei fervorem. Deinde ex allegoriâ duarum uxorum et duorum filiorum Abraham ostendit filios novi Testamenti non esse sub servitute.

Nonnulla resolvuntur.

Petes 1° quantum sint infirma et egena elementa ad quæ, v. 9, dicit Apostolus iterum conversos esse Galatas. — Resp.: Sunt ceremoniæ, seu sacramenta legis Mosaicæ, non dii gentium, quibus antea servierant Galatæ. Nam totus sensus verus citati est hic: Cum Deus jam vos à cultu idolorum liberaret, et ad sui cognitionem seu fidem vocaret, imò et filios suos adoptare dignatus sit, quomodò vultis iterum in servitute relabi? Quomodò iterum vos convertitis ad infirma et egena elementa, ut de novo, quasi nullam antea servitutum passi, sub illis servire velitis? Volebant enim Galatæ denudò servire elementis mundi, et ad ea iterum convertiebantur, non eadem numero vel specie, sed genere. Quia enim antea servierant idolis, jam servire volebant sub signis et ceremoniis legis Judaicæ. Hæc enim per egena elementa intelligi patet ex verbis proxime sequentibus: *Dies observatis, et mensæ, et tempora, et annos*, id est,

hæc sunt elementa quibus servitis, quæque colitis, videlicet dies, menses et anni iudaici cum suis respectivè ceremoniis, quæ statutis festis aut temporibus occurrere, et servari à Judæis solent. Vocat autem illa Apostolus infirma et egena elementa, non tantum quia post Christi passionem viribus destituta erant, uti quidam hunc locum exponunt, sed quia omnia illa veteris legis instituta, sive sacramenta, vel sacrificia, quatenus ad illam legem pertinebant, nihil conferrebat ad iustitiam et salutem vitæ æternæ. Unde ad Hebræos 7 ait: *Reprobatio quidem fit procedentis mandati, propter infirmitatem ejus et inutilitatem; nihil enim ad perfectum adduxit lex.*

Dices: S. Aug. per infirma et egena elementa intelligit idola, et idololatriæ cultus ceremonias: Nam in Exposit. Epist. ad Galat., num. 55, ita scribit: «Ia eo quod dicit (Apostolus): *Revertimini...*, non ætate ad circumcisionem dicit eos reverti, in quâ nunquam fuerat, sed ad infirma, inquit, et egena elementa, quibus rursus, ut antea, servire vultis. Quod de gentibus intelligere debemus; his enim supra dixerat; sed tunc quidem ignorantes Deum, his qui naturâ non sunt dii, servisitis; ad quam servitutem reverti eos velle significat, cum ait: *Quomodo revertimini?* etc. Ergo, juxta S. Aug., per egena elementa necessariò intelligendi sunt dii gentium quibus antea servierat Galatæ. — Resp.: Neg. conseq.: nam num. 54 subjungit S. doctor: «Fortassè tamen non opus est ut hoc de gentium errore intelligamus, et ne intentionem causæ quam ab exordio susceptam ad finem usque perducit, subito in aliud temerè detorqueere velle videamur; sed de his potius de quibus cavendis eum agere per totam Epistolam apparet. Nam et Judæi servititer observant dies, et menses, et annos, et tempora in carnali observatione sabbati et neomeniæ et mense novorum, et septimo quoque anno, quem vocant sabbatum sabbatorum. Quæ quoniam erant umbræ futurorum, jam adveniente Christo, in superstitione remanserunt, cum tanquam salutaria observarentur à necessitantibus quo referenda sint; tanquam hoc dixerit Apostolus: *Quid prodest vos evasisse servitutem, quâ tenebamini, cum serviretis elementis mundi, quando rursus ad talia reditis, seducti ab eis, qui nondum agnoscetes libertatis suæ tempus, inter cætera opera legis, quæ carnaliter sapiunt, etiam temporibus servituti; quibus et vos ut antea servire vultis, et observare cum eis dies, et menses, et annos, et tempora, quibus serviebatis et antequam Christo crederetis?* Id est, antequam ad fidem Christi conversi essetis, observabatis dies, menses et annos juxta ritum gentilitium, et jam vultis eos observare juxta ritum Judæorum, adeoque rursus subjeci servituti, à qua tamen per Christum liberati estis. Deinde concludit S. Aug.: «Ergo eligat lector utramque sententiam, dummodò intelligat ad tantum periculum animæ pertinere superstitionosæ temporum observationes, ut huic loco subjecerit Apostolus: *Timetis vos, ne forte sine causâ laboraverim*

(in vos.) Ex quibus patet quòd S. Aug. nec unam, nec aliam determinatè opinionem tradat, sed in hæc re dubius hæreat.

Petes 2° quid Apostolus intelligat per infirmitatem carnis, dum dicit, v. 15: *Per infirmitatem carnis evangelizavi vobis.* — Resp.: Nonnulli per infirmitatem carnis intelligunt morbum corporalem, ita ut sensus sit: Cum Evangelium vobis prædicarem, vidistis me hominem corpore infirmum et morbo afflictum. Addunt, referente S. Hieronymo, Paulum sæpè gravissimo capitis dolore vexatum, et hunc fuisse angelum Satanae daum ei, ut ipsum colaphizaret. Verum probabilior est alia ejusdem Hieronymi expositio, quæ per infirmitatem carnis intelligit persecutiones, labores, paupertatem, ærumnas, afflictiones, et pericula; nam omnia hæc Apostolus videbatur omnino abjectus, vilis, infirmus et miserabilis. Potest etiam, ait Estius, intelligi illa infirmitas, de quâ 2 ad Cor. cap. 10 dicit: *Præsentia corporis infirma, et sermo contemptibilis.* Quo loco humilitatem corporalis suæ præsentia voluit significare, quemadmodum et 1 ad Cor. cap. 2, dicens: *Et ego in infirmitate, et timore, et tremore multo fui apud vos.* Juxta hunc sensum, id quod hic dicit v. 15 est quasi probatio istius quod immediate ante, v. 12, dixit: *Ego sicut vos; et sic totus sensus est hic: Ut me vobis accommodarem, magnâ cum humilitate, velut homo abjectus, Evangelium apud vos predicavi.*

Ea quæ hic subjungit Apostolus de matrimonio Abraham cum Agar, item de ejectione Ismaelis, vidè exposita in cap. 16 et 21 libri Genesis. Interim circa hæc ulterius

Petes 3° quid mysticè seu allegoricè significetur per duplex matrimonium Abraham, et filios ex eodem natos. — Resp.: Apostolus id satis exprimit, dum dicit: *Quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta.* Nempe duæ istæ matres, Agar et Sara, juxta sensum allegoricum significans vetus et novum Testamentum. Agar significat vetus, quod in monte Sinai datum fuit. Similitudo autem inter Agar et vetus Testamentum est hæc, quòd sicut ipsa generat servos vernaculos domino suo Abrahamo, ita vetus Testamentum generat servos legis, magno fæsse exemoniarum et preceptorum subditos suos prementis. Sara verò significat novum Testamentum, quod non in servitute timoris, sed in amore justitiæ per fidem, spem et charitatem Christo generat filios, maximè ex gentilitate ad fidem conversos; hoc enim significatur v. 27, ubi dicitur: *Letare, sterilis, etc.*, ò Ecclesia Christi, pro maximâ tui parte ex gentilitate congregata. Filii similiter, utriusque Testamenti filios designant, nempe Ismael Judæos, et Isaac novi Testamenti fideles. Unde sicut tunc Ismael persequeretur Isaac, et illudendo, malè tractando, etc., ita nunc etiam Judæi persequuntur Christianos, eos affligendo, occidendo, etc. Et rursus, sicut tunc propterea Ismael ejectionis est de domo patris, ita nunc etiam Judæi, imò et carnes Christiani, quia derident bonos et spirituales, ejectioni sunt à gloriâ cælesti, et ir

tenebras exteriores detruduntur. Hæc omnia satis patent ex toto contextu Apostoli, et legendo facillè præcipiuntur. Qui tamen plura desuper desiderat, legat Fromondum.

CAPITA V, VI.

Mortatur ut jugum legis abjiciant, et in libertate spiritus et charitatis ambulent. Deinde, cap. 6, eos admonet ut ali aliorum ferant infirmitates, et ut bonis operibus sese exercent, ac subjungit non esse gloriantium nisi in cruce Domini.

Proponuntur et resolvuntur variae quæstiones.

Quæres 1° quomodo Apostolus, cap. 5, v. 5, dicat quòd omnis homo qui circumcidebatur foret debitor universæ legis faciendæ, cum in totâ hæc Epistola doceat quòd observatio ceremoniarum legalium esset Galatis persors illa et mortifera; ad quam proinde nec per circumcisionem obligare se poterant. — Resp. quòd, juxta Apostolum, ille qui permittebat se circumcidi, tenebatur ad observationem ceremoniarum legalium, non simpliciter, neque ex parte operis, sed ex intentione operantis; dum enim putat circumcisionem sibi esse necessariam ad salutem, et ex hæc opinione, seu cum tali intentione eam suscipit, eadem opinione durante, tenetur ad totam legem observandam; nam circumcisio est tacita legis veteris et Judæi professio, quemadmodum Baptismus est professio legis novæ et Christianismi. Quia igitur Galatæ putabant circumcisionem esse ad salutem necessariam, et per eandem adscribi se curabant ecclesiæ judaicæ, ac illam, illiusque leges et onera subire ac amplecti se profitebantur, idè tenebantur ad observationem omnium ceremoniarum legalium, ita ut peccarent si easdem non observarent. Tenebantur, inquam, non absolute, sed suppositâ istâ opinione, quæ falsa erat et abjicienda. Atque hoc est quod theologi dicunt, conscientiam erroneam, quamdiu non deponitur, obligare hominem.

Quæres 2° de quâ abscissione seu separatione agit Apostolus, dum, versu 12, dicit: *Utinam et abscindantur qui vos conturbant!* — Respondeo quòd vero similiter agit de separatione quæ fit per excommunicationem. Unde sensus est: Utinam abscindantur ab Ecclesiâ, vestroque consortio, ne totam Ecclesiam corrumpant! Hæc explicatio eruitur ex toto contextu; nam jam antea, v. 9, dixerat Apostolus: *Medicam fermentum totum massam corrumpit;* in quibus verbis continetur excommunicationis causa, videlicet periculum contagi. Deinde videtur excommunicationem minari, dum subjungit, v. 10: *Qui autem conturbat vos, portabit iudicium;* nam secundum Tertullianum, excommunicatio pravius quoddam iudicium est ad extremum iudicium Dei.

Idem sensus etiam confirmatur ex collatione hujus loci cum eo qui habetur 1 Cor. 5, ubi fornicarium excommunicandum decernit Apostolus. Nam et illic adducit eandem sententiam: *Medicam fermentum, etc.*; et ante ibidem dixerat: *Ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit, quod idem ferè est cum his verbis: Utinam et abscindantur, qui vos conturbant!* Unde et

eadem concludit: *Auferre malum ex vobis ipsis, quod est abscindere.* Sed et iudicii meminit eo loco, primum cum ait: *Jam iudicatis ut presens tradere hujusmodi hominem, etc.*; et postea: *Quid mihi de eis qui fors sunt iudicare? Nonne de iis qui intus sunt vos iudicatis?*

Ex quibus omnibus apparet Apostolum dicentem: *Utinam abscindantur!* optare ut non solum portent qualecumque iudicium, qui Galatarum statum turbabant, verum etiam anathema fiant, per excommunicationis gladium amputandi penitis ab illorum consortio. Ita Estius. Neque tamen hoc optando peccavit Apostolus, quia ista optio non ex odio aut vindicanti animo, sed ex justitiâ et vero zelo Dei erga religionem et Christi fidem procedebat.

Quæres 3° quid v. 17 intelligatur per carnem, et quid per spiritum. — Resp.: Per carnem intelligitur carnalis concupiscentia, per spiritum verò intelligitur Spiritus sanctus. Nam quod Apostolus hoc loco carni tribuit, dicens, v. 19: *Manifesta sunt opera carnis, etc.*, id ad Rom. 7 tribuit concupiscentiæ sub nomine peccati, dum ait: *Peccatum operatum est in me omnium concupiscentiam, id est, omne genus pravorum desideriorum; et iterum: Non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum, hæc quoque pugnant carnis concupiscentiæ contra spiritum eodem loco concupiscentiæ tribuit, sub nomine legis membrorum et peccati dicens: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati;* per spiritum autem Spiritum sanctum significari clarè eruitur ex cap. 8 ejusdem ad Rom. Epistolæ: nam quod hic, v. 18, habetur: *Quòd si spiritus ducimini, non estis sub lege, illic de Spiritu sancto exponitur his verbis: Quicumque spiritu Dei aguntur, sive ducuntur, ii sunt filii Dei.* Quo loco sunt et alia sententiæ, in quibus Apostolus carni spiritum opponens, eundem modò spiritum Dei, modò spiritum Christi interpretatur.

Porrò, juxta Apostolum, hic, v. 10, caro concupiscere dicitur adversus spiritum, quia carnalis concupiscentia, quam ex peccato originali traximus, excitat et commovet in nobis prava desideria Spiritui sancto contraria. Spiritus autem concupiscere dicitur adversus carnem, quia sancta desideria, quæ carni contraria sunt, in nobis excitat. Ac breviter: *Caro concupiscit, id est, concupiscere nos facit, adversus spiritum, et spiritus concupiscit, id est, concupiscere nos facit, adversus carnem, videlicet ad locutione quâ alibi dicitur idem spiritus postulare et clamare quia postulantes et clamantes non facit.* Ita exponit S. P. Aug., lib. Enchir. cap. 4, et lib. 1 de Nupt. et Concep., cap. 28.

Quæres 4° qualia fuerint stigmata quæ Apostolus in corpore suo se portare dicit cap. 6, v. 17.

Prænotandum quòd stigma sit vox Græca, significans notam cui impressam. «Stigmata enim, inquit S. Thomas, lect. 5 in cap. 6 ad Galat., proprie sunt quaedam notæ impressæ alicui cum ferro candenti, sicut cum servus ab aliquo domino signatur in facie, ut nullus non sibi vendicat, sed quietè dimittat domino suo, cujus stigmata portat.» Hoc notato,

Respondeo : Mox citato versu non vult Paulus significare quod Christi crucifixi vulnera in carne sua portaverit, sicut de S. Francisco legitur; sed *stigmata Domini Jesu* vocat plagas et cicatrices, ex verberibus, vulneribus et afflictionibus propter Christum susceptis, corpori suo impressas, de quibus 2 Cor. 11, v. 23, dicit : *In laboribus plurimis, in carceribus abun-*

dantiis, in plagis supra modum, in mortibus frequentior, Ad que verba refertens S. Hieron., in cap. 6 ad Galat., ita scribit : Qui in plagis supra modum, in carceribus frequenter, ter virgis cæsus est, semel lapidatus est, et cætera quæ in catalogo scripta sunt gloriandi, hic stigmata Domini Jesu in corpore suo portat.

IN EPISTOLAM AD EPHESIOS Dilucidatio.

QUESTIO PRIMA.

Quare, ex quo loco et quando hæc Epistola scripta sit.

Hæc Epistolam dirigit Apostolus ad fideles Ephesios, præcipuè ad illos qui ex gentibus crederant, ut patet ex cap. 2, v. 11 : *Memores estote quòd aliquando vos gentes in carne, etc.*; et cap. 3, v. 1 : *Ego Paulus, victus Jesu Christi pro vobis gentibus.* Quamquam autem præcipuus Apostoli scopus in hæc Epistolâ sit confirmare Ephesios in fide et doctrinâ quam acceperant, tamen ita laudat ipsorum fidem et sanctimoniam, ut simul plenius eos instruat de præcipuis fidei mysteriis et perfectis sanctorum præceptis.

Communis est omnium interpretum sententia quòd hæc Epistola scripta sit Româ, dum Paulus erat in vinculis, quia illorum meminit cap. 3, v. 4, cap. 4, v. 1, et cap. 6, v. 20.

A Lapide, Calmet et nonnulli alii putant illam scriptam esse quando Paulus fuit primâ vice vinculis, 1° quia missa est per Tychicum, per quem etiam misit Epistolam ad Colossenses, et in fine utriusque Epistolæ utitur iisdem terminis, ut discipulum illum utriusque commendat; atqui Epistola ad Colossenses certò scripta est in primis vinculis; ergo, etc.; 2° quia in Epistolâ illâ Apostolus nihil loquitur de sua morte instante, de qua tamen loquitur in Epistolâ 2 ad Timoth. cap. 4, quæ scripta est in secundis vinculis; 3° quia, cap. 6, v. 19, petit ipsorum orationes. *Ut, inquit, detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium Evangelii;* ergo non iudicabat se adhuc tam citò moriturum. Baronius, Estius et varii alii dicunt illam esse scriptam in secundis vinculis, citante pro se Hieronymum, in Epist. ad Ephes., cap. 4; alii verò putant eum ibi esse contrarium; interim fundamenta hujus opinionis sunt sequentia : 1° quia Onesimus non jungitur in hæc Epistolâ cum Tychico, sicut in Epistolâ ad Colossenses; 2° quia in Epistolâ ad Philippenses, Colossenses et ad Philemonem, quæ scriptæ sunt in primis vinculis, habetur in initio : *Paulus et Timotheus;* atqui in hæc Epistolâ Timotheus omittitur; ergo signum est, quòd non in primis, sed in secundis vinculis scripta sit.

Ad primum motivum oppositæ sententiæ dico Tychicum fuisse à Paulo missum in Asiam non tantum in primis, sed etiam in secundis vinculis : nam Epist.

2 ad Timoth. (quæ scripta fuit in secundis vinculis), cap. 4, v. 12, dicit : *Tychicum autem misi Ephesum;* adeoque vero similiter cum illâ Epistolâ. Ad secundum et tertium dico quòd hæc Epistolâ scripta sit ante secundam ad Timoth., et antequam Paulus sciret mortem suam instare; vel quòd hoc Ephesius noluerit significare, vel fortè quia id scripserat Timotheo ipso- rum episcopo. Videtur igitur utraque sententia esse probabilis : nam motiva secundæ etiam solvi possunt, et quidem facillius quam primæ. Itaque

Ad primum dico ideò fieri mentionem Onesimi in Epistolâ ad Colossenses, et non ad Ephesios, quia Onesimus erat Colossensis, servus Philemonis, et Ephesius fortè ignotus : nam tantum fuerat à Paulo Romæ ad fidem conversus. Unde etiam de ipso nulla fit mentio in Epistolâ ad Philippenses, quæ tamen scripta fuit in primis vinculis. Ad secundum dico quòd Paulus in hæc Epistolâ non nominat Timotheum, vel quia non iudicavit id expedire, vel quia Timotheus erat modo à vinculis liberatus, et Româ discesserat.

Videtur igitur sententia ista quæ dicit Epistolam ad Ephesios esse scriptam in primis vinculis, esse plausibilior quam illa quæ asserit eam esse scriptam in secundis vinculis. Unde eandem etiam amplectitur S. Hieronymus in Epist. ad Philemonem, ubi dicit : *Scribit igitur ad Philemonem Romæ vinculis in carcere; quo tempore mihi videntur ad Philippenses, Colossenses et Ephesios Epistolæ esse dictatæ.*

QUESTIO II.

Quo sensu dicitur cap. 1, v. 10, Deum instaurare omnia in Christo, quæ in cælis et quæ in terrâ sunt.

Resp. cum S. P. Aug., Enchir. cap. 62 : *Instaurantur quæ in cælis sunt, cum id quod inde in angelis lapsus est, ex hominibus redditur. Restaurantur autem quæ in terris sunt, cum ipsi homines qui prædestinati sunt ad vitam æternam, à corruptionis vastitate purgantur.* Et hæc instauracionem theologice vocare solent restauracionem ruinæ angelicæ, quæ fit ex hominibus electis. Instaurat igitur Christus ea quæ in cælis sunt, cum sedes gloriæ, demonum lapsu vacuas, et numerum angelorum, hoc eodem lapsu immunium, per homines restaurat et implet; cum, ut ait S. Gregor., lib. 51, cap. 33, *illæ humilitati homines redeunt, unde apostata angeli super-*

biendo ceciderunt; sicque homines et angelos ad unam domum, scilicet Ecclesiam, et ad unum caput revocat. Dissociata enim et divisa per Adæ peccatum erat hæc Ecclesiæ domus, et uno pariete, angelorum scilicet societate, integro et perfecto, inquit S. Chrysost., paries alter corruerat, nos nempe homines ab Ecclesiâ et societate angelorum collapsi eramus in societatem jugumque demonis; Christus ergo hunc domus parietem, id est, nos homines Ecclesiæ restituit, sicque totam domum, scilicet Ecclesiam angelorum restauravit, ut jam una ex utrisque integra et perfecta sit domus, sibi quasi capiti et lapidi angulari devincta, astrieta et unita. Tanto itaque dono, tanto honore (ait S. Chrysost.), tantâ benignitate cum nos dignatus sit Deus, ne doleceremus benefactorem, ne tantam gratiam inanem reddamus; vitam angelicam, angelicam planè, oro ac supplico, virtutem et conversationem ostendamus. Ita A. Lapide.

Nec obest quòd S. Hieron., in cap. 1 ad Ephes., non legat *instaurare, sed recapitulare;* nam *recapitulare* hic idem significare potest quòd *instaurare;* recapitulatio enim est figura rhetorice, quâ orator in summam colligit multa quæ prius dixit : sic et Deus per Christum restaurans angelorum ruinas, in summam collegit angelos, et homines in cælo sub uno Ecclesiæ capite, ut jam dictum est.

QUESTIO III.

Quid cap. 2, v. 20, intelligatur per fundamentum apostolorum et prophetarum.

Resp. et dico : Per fundamentum non Christus, sed apostoli et prophete intelliguntur; ratio hujus est quòd Apostolus verbis sequentibus Christum à fundamento distinguit, dum eum vocat summum lapidem angularem, cui fundamentum incumbit. Igitur fundamentum apostolorum et prophetarum intransitivè exponendum est, ait Estius, id est, fundamentum quod sunt apostoli et prophete. Apostolorum enim et prophetarum fidei, doctrine, predicationi et institutioni, quasi fundamentum Ecclesiæ incumbit. Unde et Apoc. 21 duodecim apostoli vocantur duodecim fundamenta celestis Jerusalem. Sensus igitur præcitati versûs 20 est hic : In fundamentum Ecclesiæ positi sunt apostoli et prophete; vos, Ephesii, cæterique Christiani, illis superedificati estis, et reliquam structuram domus hujus et templi completis. Ita S. Chrysost., Theophylact., Oecumen. et S. P. Aug., in illa verba psal. 86 : *Fundamenta ejus in montibus sanctis.*

Obj. 1° : S. Paulus, Epist. 1 ad Cor., cap. 3, ait : *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Jesus;* ergo per fundamentum hic non possunt intelligi apostoli et prophete, sed debet intelligi Christus Dominus. — Resp. : Neg. consequ., quia aliter Christus, aliter apostoli et prophete fundamentum vocantur : ille primarium fundamentum, isti secundarium; Christus enim fundamentum est Ecclesiæ, quatenus per ejus fidem in fundamento collocatam solidatur et sustentatur universum Ecclesiæ ædificium. Et hoc quidem soli Christo competi, ut bene docet Apostolus 1 Cor. 3, quia non est

in alio alioque salus, Nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri. Apostoli verò et prophete sunt fundamentum ejusdem Ecclesiæ per suum ministerium, quatenus doctrinam salutis, quæ in solo Christo est, divinitus acceptam hominibus annuntiarunt; prophete quidem obscuris, apostoli tamen manifestis ac planis.

Obj. 2° : Si per fundamentum S. Paulus intellexisset apostolos ac prophetas, non dixisset : *Super fundamentum, sed : Super fundamenta,* siquidem apostoli et prophete multi fuerunt. — Resp. : Neg. assumpt., quia, licet isti multi fuerint, non tamen hic dicuntur *fundamenta,* sicut in Apocal., sed *fundamentum* quasi unum; ut per hoc consensus et concordia doctrinæ apostolicæ eum eam quam olim tradiderant prophete significetur.

Petes quinam cap. 3, v. 10, intelligantur per *principatus et potestates.* — Resp. : Videtur loco citato sub principatibus et potestatibus cæteri quoque angelorum ordines intelligi; unde, licet Ambrosiaster et Vatablus malos hic angelos intelligant, qui in cælestibus, hoc est in aere et cælo hoc aere versantur, melius tamen S. Hieron. et Chrysost. bonos angelos designari tradunt, hos enim significant principatus et potestates, cum absolute ponuntur. Nam cum demones intelliguntur, solet addi *principes tenebrarum harum, aut aeris hujus,* vel similibus particula restringens et alienans. Deinde hoc proprie significat in cælestibus, scilicet locis, commorantes.

QUESTIO IV.

Quid Apostolus cap. 4 doceat de resurrectione mortuorum.

Postquam S. Paulus dixisset Christum dedisse apostolos aliosque ministros ut unusquisque eorum diligenter incumbat in opus sui ministerii, ad ædificationem, id est, ad spirituales profectum corporis Christi, quod est Ecclesiæ, tandem subiungit, v. 13 : *Donec occurramus omnes in unitatem fidei et agnitionem Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* His verbis explicat perfectionem ad quam ordinantur ministeria de quibus jam ante egerat. Unde sensus est : Hi gradus et hic hierarchicus Ecclesiæ ordo, ut alii sint apostoli, alii prophete, alii evangelistæ, alii pastores et doctores, manebit durabile, donec infideles per totum mundum dispersi ad unam Christi fidem et Ecclesiam vocentur, ut in Christum filium Dei credant, eumque agnoscant omnes quotquot Deus credituros præcivit et prædestinavit, et donec in ejus cognitione et dilectione omnes qui credidimus creamus ad perfectam ætatem et solidam in Christo, Christiane spiriui.

Quamquam autem S. Chrysost. et nonnulli Græci interpretes illa verba : *Donec occurramus in virum perfectum, etc.,* intelligant de virili virtute et constantiâ in fide, seu de fructu ultimo præsentis vitæ, in quâ suo modo perficitur corpus Christi mysticum spirituali perfectione ad similitudinem corporis Christi veri, tamen, juxta S. P. Aug. lib. 22 de Civ. Dei, cap. 15 et seqq., D. Hieron., Anselm., S. Thom., aliosque